

Madina O'ktamovna Shukurova

Osiyo Xalqaro Universiteti

Pedagogika va psixologiya kafedrasi o'qituvchisi

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIDA BOLALARGA SAHNA MADANIYATINI O'RGATISHNING O'ZIGA XOSLIGI

Annotatsiya: Maktabgacha ta'lim tashkilotida bolalarda sahna madaniyatini shakllantirishda olib boriladigan ishlarning samaradorligini oshirish ustida ishlash

Kalit so'zlar: nutq, mahorat, intonnatsiya, ritm, temp, ovoz balandligi, ovoznig kuchi, aktyorlik mahorati, ritmika ovoz imkoniyati, sahna madaniyati

Har bir insonning bolaligi rolli o'yinlar asosida o'tadi, u bolada kattalarning hayotiy qonun-qoidalarni anglashni o'rgatadi. Har bir bola o'zi bilganicha o'ynaydi, lekin bu o'yinlar asosan kattalar, sevimli qahramonlardan o'rganib yoki ularga taqlid qilgan holda amalga oshirilishi mumkin. Bolalar o'yinlariga improvizatsiya qilingan teatrlashtirilgan tomosha sifatida qarash mumkin. Bolaga o'zini rejissor, aktyor, musiqachi, dekorator hoida ko'rish imkoni beriladi. Dekoratsiya va kostumlarni tayyorlash bolada ijodiy va texnik faoliyatni rivojlanishiga turtki beadi. Tomoshani tayyorlash jarayonida ular chizish, yasash, tikish ko'nikmalarini rivojlantirish bilan birga, oldilarida amalga oshirishlari lozim bo'lgan vazifalarga nisbatan istak, xohish tuyg'ulari yanada rivojlanadi va ular bundan quvonadilar. Maktabgacha ta'lim muassasalarida teatrlashtirilgan faoliyatning barcha yo'nalishlariga katta e'tibor berish lozim va shart, chunki ular, jamiyatda o'z o'rniga ega bo'lish modelini yaratishni; milliy va ma'naviy qadriyatlarini singdirib borgan holda bolaning madaniyatini oshirishni; bolalar adabiyoti, musiqa, tasviriy san'at, o'zini tutish odobi, milliy an'analar va qadriyatlar bilan yaqindan tanishtirish va bu boradagi qiziqishini muntazam oshirib borishni; to'g'ri fikrlash, yaxshilik va yomonlik haqidagi qarashlar o'yinlar orqali bolalar ongiga singdirib borishga yordamlashadi. Shuningdek, teatrlashtirilgan faoliyat bolalarning ichki kechinmalari, munosabatlari, emotsional faoliyatining rivojlanishiga ya'ni asar qahramonlariga munosabat bildirish, ularning holatiga kirishga harakat qilish kabi holatlar bilan birga boladagi ijodiy faolligni o'yin, to'qib chiqarish orqali kengaytiradi. Teatrlashtirilgan faoliyat bilan bolalar nutqini rivojlantirish uzviy bog'liq bo'lib, qahramonlarning so'zlari, bola nutqi bilan uyg'unlashib uning so'z boyligini orttiradi, nutqining tovush madaniyat mukammalashadi. Teatrlashtirilgan mashg'ulotlar o'z ichiga ertaklardan lavhalar qo'yish, rasmga qarab rolli suhbatlar tuzish, hayotiy mavzularga oid mustaqil improvizatsiya (o'xshatish) qilish (kulguli voqealar, qiziq hodisalar va hokazo); qo'g'irchoq tomoshalarini ko'rish va uni muhokama qilish, drammatizatsiyalashgan o'yinlar, rolni ijro etish ifodaliligini rivojlantiruvchi mashqlar (verbal va noverbal); bolalarni xissiy rivojlantiruvchi mashqlarni qamrab oladi. Teatrlashtirilgan faoliyatni to'g'ri yo'lga qo'yish, jamoani to'g'ri yo'naltirishda tarbiyachi katta rol o'ynaydi. Tarbiyachi nafaqat ifodali o'qishi yoki aytib berishi, balki ko'rishi, eshitishi, obrazga kirishi, ya'ni aktyorlik va rejissorlik mahoratlariga ham ega bo'lishi lozim. Aynan shu holat bolalarda teatrlashtirilgan faoliyatga qiziqishni uyg'otishi, bolalarning ijodiy qobiliyatlarini ijobiy tomonga o'zgarishiga yo'l beradi. Tarbiyachi o'zining aktyorlik faolligi bilan tortinchoq bolalarni faqatgina tomoshabinga aylantirib qo'ymasligi, har bir bolani diqqat bilan kuzatishi lozim. Tarbiyachi bolalarni muntazam ravishda qo'llab quvvatlashi, ularning xato qilish va sahnaga chiqishda qo'rqish, «artist» va «tomoshabin»ga bo'linib qolishlariga yo'l qo'ymaslik kerak. Quyidagi vazifalar teatrlashtirilgan faoliyatni shakllantirish bo'yicha amalga oshiriladigan darslar majmuasi davomida hal etiladi: - tarbiyalanuvchining ijodiy qobiliyat va ijodiy o'z o'ziga ishonish tuyg'ularini shakllantirish; - bolalarda ijodiy faoliyatning barcha jabhalariga qiziqish uyg'otish; - improvizatsiya (o'xshatish) qilish ko'nikmalarini egallash; - nutq faoliyatining barcha shakl, funksiya va komponentlarini rivojlantirish; - bilish ko'nikmalarini mukammallashtirish. Teatrlashtirilgan o'yin teatrlashtirilgan mashg'ulotning

asosi hisoblanadi. Maktabgacha ta'lim muassasalarida teatrlashtirilgan o'yinni o'tkazishda quyidagilarga alohida e'tibor qaratish lozim: janr va mavzuning turli xilligi; pedagogik faoliyatning barcha yo'nalishlariga teatrlashtirilgan faoliyatni har doim va har kuni uqtirish. Bolalarning teatrlashtirilgan o'yinni tayyorlash va o'tkazishdagi maksimal faolligi. Bolalarning teatrlashtirilgan o'yinni uyushtirishda o'zaro va kattalar bilan hamkorligi. Teatrlashtirilgan faoliyatni rivojlantirish tizimi uch bosqichda amalga oshiriladi: Adabiy va folklor asarlarni ijodiy his etish; Maxsus bilimlarni asosiy («aktyor», «rejissor») va qo'shimcha («ssenariy muallifi», «bezakchi», «kiyim ustasi») nuqtayi nazarda o'rganish; mustaqil ijodiy faoliyat. Pedagogik vazifa suniy teatrlashtirilgan faoliyat bilan qiyinlashib boradi. U his etish, fikrlash, tasavvur, nutq bilan uyg'unlashib, bolalarning turli xil faolliklarida namoyon bo'ladi (nutqiy, musiqiy va hokazo). Shuning uchun teatrlashtirilgan faoliyatni umumlashtiruvchi faoliyat deb ataymiz. Teatrlashtirilgan o'yinlar davomida bolalarda atrof-olam haqidagi tushunchalari kengayadi; tasavvur, ong, anglash kabi psixologik tushunchalari rivojlanadi ko'rish, eshitish, so'zlab berish kabi turli analizatorlar rivojlanadi; so'z boyligi, grammatik nuqtayi nazardan to'g'ri gapirish, o'z fikrini to'g'ri ifodalash, talaffuz, temp, so'z intonatsiyasi va ifodasi faollashadi va yaxshilanib boradi; motorika, koordinatsiya, tembr, suhbat qurish ko'nikmalari mukammalashadi; hissiy-irodaviy faoliyati rivojlanadi; xulq shakllanishi ro'y beradi; jamoada faoliyat olib borish, bir-biri uchun javobgarlik rivojlanadi; mustaqil fikrlilik, ijodiy faollik rivojlanadi; teatrlashtirilgan faoliyatda ishtirok etish bolalarga olam-olam quvonch beradi, ularda bu faoliyatga nisbatan qiziqish uyg'otadi. Turli yosh davrlarida bolalar bilan ishlash vazifalarini ko'rib chiqiladi. 2- kichik guruh Bolalarning bu yoshida teatrlashgan rejissorlik o'yinlarining boshlang'ich etaplarini ko'rish mumkin. Jumladan, barmoqlar teatri, qo'g'irchoqlarning stol teatri va h.k. bilish jarayoni o'z ichiga xalq va mualliflik ertaklari, sherlar, hikoyalar matnlari asosidagi kichik tomoshalarni qamrab oladi («Bu barmoqcha – buvajon...», «Tili-bom», K.Ushinskiy «Xo'rozning oilasi», A.Barto «O'yinchoqlar», V.Suteev «Jo'ja va o'rdakcha»). Bolalar barmoqlar teatri shakllarini kattalar bilan berilgan mavzu bo'yicha improvizatsiya qilishda foydalanadi. Asosiy vazifalari: Qahramonlarni to'g'ri baholash, e'tiborli bo'lish, ijobiy idealni tarbiyalashdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'ktam qizi Buxoro, S. M. (2022). BOLANING NUTQINI RIVOJLANTIRUVCHI O 'YINLAR. PEDAGOGS jurnali, 1(1), 484-486.
2. Oktam's, S. M. (2023). Methods and Tools of Speech Development of Small Group Children in Preschool Education Organization. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 1(9), 104-108.
3. O'ktam qizi Shukurova, M. (2023). Speech grow up in training using interactive methods. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 1(10), 357-360.
4. O'ktam qizi Shukurova, M. (2023). The importance of genres of folklore in the education of preschool children. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 96-99.
5. Shukurova, M. (2023). METHODS AND METHODS OF INCREASING CHILDREN'S SPEECH IN A PRESCHOOL ORGANIZATION. Modern Science and Research, 2(10), 477–480.
6. Madina O'ktamovna Shukurova. (2024). " Growing children's speech in the process of introducing them to the environment and nature ". Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 130–135.
7. Shukurova, M. (2024). OILADA FARZAND TARBIYASIDA OTANING ROLI. ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O 'RNI, 3(2), 162-167.

8. SHUKUROVA, M. (2024). NEUROPEDAGOGY AS A FOUNDATION FOR INCREASING THE EFFECTIVENESS OF THE EDUCATIONAL PROCESS. *Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal*, 5(07), 1-8.
9. O'ktamovna, S. M. (2024). BOLALAR NUTQINING TOVUSH MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH. *PEDAGOG*, 7(5), 48-55. [ПОДГОТОВКА УГОЛОКА ПРИРОДЫ В ДОШКОЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ](#)
10. MY Шyкурова - *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 2024
11. O'ktamovna, S. M. (2024). MAKTABGACHA TA'LIMDA TABIAT BURCHAGINI TAYYORLASH. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 661-667.
12. O'ktamovna, S. M. (2024). EXTRACURRICULAR ACTIVITIES IN PRIMARY GRADES. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 654-660.
13. O'ktamovna, S. M. (2024). PREPARATION OF THE NATURE CORNER IN PRESCHOOL EDUCATION. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 675-681.
14. Ikromova , SA (2024). PSIXOLOGIK XIZMATLAR ASOSLARI. *PEDAGOG* , 7 (5), 670-676.
15. Akbarovna , IS (2024). TA'LIMDA PEDAGOGIK BOSHQARMANING AHAMIYATI. *PSIXOLOGIYA VA SOTSIOLOGIYA ILMIY JURNALI* , 2 (4), 40-46.
16. Akbarovna , IS (2024). PIXOLOGIK XIZMAT ASOSLARI. *PSIXOLOGIYA VA SOTSIOLOGIYA ILMIY JURNALI* , 2 (4), 54-60.
17. Akbarovna , IS (2024). PSIXOLOGIK MASLAHAT BOSQICHLARI. *PEDAGOG* , 7 (4), 328-334.
18. Ikromova , S. A. (2023). FAKTORY FORMIROVANIA IMMUNITETA K DESTRUKTIVNYM IDEYaM U PODROSTKOV. *yevropalik tadqiqot* , (3 (81)), 47-49.
19. Ikromova , S. (2024). PEDAGOGIK TEXNOLOGIYA SHAKLLARI VA MAZMUNI. *Ko'p tarmoqli Jurnal ning Fan va Texnologiya* , 4 (3), 918-924.
20. Ikromova , S. (2024). PEDAGOGIK TEXNOLOGIYA SHAKLLARI VA MAZMUNI. *Ko'p tarmoqli Jurnal ning Fan va Texnologiya* , 4 (3), 933-939.